

Tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên và ý nghĩa đối với sự nghiệp cách mạng ở nước ta trong giai đoạn hiện nay

● NGUYỄN THỊ MINH THÙY * - KHÔNG THỊ NHẬN **

Tóm tắt: Sự nghiệp giáo dục thế hệ trẻ, nhất là giáo dục lòng yêu nước, lòng tự hào dân tộc là vấn đề có ý nghĩa vô cùng to lớn nhưng cũng hết sức cấp bách đối với sự nghiệp cách mạng nước ta hiện nay. Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn quan tâm đến vấn đề giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên. Qua bài viết này, các tác giả cho người đọc hiểu sâu sắc tư tưởng Hồ Chí Minh về sự cần thiết và phương pháp giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên. Đồng thời, nêu bật được ý nghĩa của việc giáo dục chủ nghĩa yêu nước trong giai đoạn hiện nay.

1. Tư tưởng Hồ Chí Minh về sự cần thiết của việc giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên

Thế hệ thanh niên là chủ nhân tương lai của đất nước, và vì thế, giáo dục cho thanh niên là việc làm cần thiết đối với bất cứ quốc gia, dân tộc nào. Trong quá trình lãnh đạo cách mạng Việt Nam, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn quan tâm đến vấn đề giáo dục nói chung, giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên nói riêng. Người cho rằng: “Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau là một việc rất quan trọng và rất cần thiết”⁽¹⁾.

Theo Hồ Chí Minh, chủ nghĩa yêu nước Việt Nam là một giá trị bền vững, nhân tố quan trọng hàng đầu tác động sâu sắc đến đời sống văn hóa tinh thần và đã trở thành truyền thống, bản lĩnh Việt Nam trong suốt quá trình hình thành và phát triển của dân tộc qua các thời kỳ lịch sử; là cơ sở vững chắc gắn kết khối đại đoàn kết toàn dân tộc, tạo nên sức mạnh trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Đối với thanh niên Người yêu cầu: “Trước hết phải yêu Tổ quốc, yêu nhân dân. Phải có tinh thần dân tộc vững chắc và tinh thần quốc tế đúng đắn”⁽²⁾. Tinh thần yêu nước, như Người đã khẳng định, là vốn quý, là sức

mạnh tuyệt vời đã bao lần giúp dân tộc ta đứng vững trước những thử thách nghiệt ngã của lịch sử. Tinh thần yêu nước được hun đúc từ bao đời đã trở thành sức mạnh Việt Nam, biểu tượng Việt Nam. Chính vì vậy, theo quan điểm của Người, giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên là rất quan trọng và cần thiết đối với sự tồn tại và phát triển của dân tộc. Điều này được thể hiện rất rõ trong suốt quá trình hoạt động cách mạng của Người.

Từ nỗi đau của một người thanh niên mất nước, Hồ Chí Minh đã sớm nhận ra rằng nền giáo dục mà chế độ thực dân đế quốc dành cho thế hệ thanh niên bản xứ chỉ là một nền giáo dục đòi bại, chỉ nhằm hướng tới và phục vụ cho lợi ích chính quốc. “Trường học lập ra không phải để giáo dục cho thanh niên An Nam một nền học vấn tốt đẹp và chân thực, mở mang trí tuệ và phát triển tư tưởng cho họ, mà trái lại càng làm cho họ dần dần thêm”⁽³⁾. Mục đích của nền giáo dục thực dân phong kiến ở nước ta trong nửa đầu thế kỷ XX chỉ là nhằm đào tạo ra những kẻ tay sai giúp

* TS, Học viện Báo chí và Tuyên truyền

** ThS, Đại học Điều dưỡng Nam Định

việc đặc lực cho chế độ cai trị. Nền giáo dục đó đặc biệt tránh xa những tư tưởng dân tộc, dân chủ. Không những thế, nền giáo dục đó còn mang tính chất xảo trá, lừa bịp, đánh lạc hướng thanh niên Việt Nam. Người viết: “Người ta đã gieo rắc một nền giáo dục dối bịp, xảo trá và nguy hiểm hơn cả sự dốt nát nữa, vì một nền giáo dục như vậy chỉ làm hư hỏng mất tính nết của người đi học, chỉ dạy cho họ một lòng “trung thực” giả dối, chỉ dạy cho họ biết sùng bái những kẻ mạnh hơn mình, dạy cho thanh niên yêu một Tổ quốc không phải là Tổ quốc của mình và đang áp bức mình”⁽⁴⁾.

Trong những năm bốn ba hoạt động ở nước ngoài. Người hiểu rõ tinh thần và ý chí của thanh niên Trung Quốc và nhiều nước khác. Người đã lấy những chi tiết, những mẫu chuyện sống động về thanh niên nước ngoài để thức tỉnh thanh niên Việt Nam, thức tỉnh những người đang đắm chìm trong cuộc sống hưởng lạc mà quên đi nỗi nhức mắt nước, quên đi sự đau khổ của đồng bào đang chịu cảnh áp bức bóc lột nặng nề. Trong “Gửi thanh niên An Nam”, Người chỉ rõ: “Thanh niên ta cũng cần biết là hiện nay có hơn hai nghìn thanh niên Trung Quốc trên đất Pháp và độ năm vạn ở châu Âu và châu Mỹ. Hầu hết những thanh niên ấy đều đã tốt nghiệp Hán văn và tất cả đang là sinh viên - công nhân. Còn chúng ta, thì chúng ta có những sinh viên được học bổng và những sinh viên thường, nhờ ơn Nhà nước hay tiền của cha mẹ (hại thay, hai cái nguồn ấy lại không bao giờ cạn cả), mà đang dành một nửa thì giờ vào các việc... chơi bời a, một nửa của nửa thì giờ còn lại để đến các chốn ăn chơi; số thì giờ còn lại, mà ít khi còn lắm, thì để vào trường đại học hoặc trường trung học. Nhưng sinh viên - công nhân Trung Quốc thì lại không có mục đích nào khác hơn là nhằm thực sự chấn hưng nền kinh tế nước nhà...”⁽⁵⁾.

2. Tư tưởng Hồ Chí Minh về phương pháp giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên

Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ, phương pháp, biện pháp bồi dưỡng chủ nghĩa yêu nước cho thế hệ trẻ trước hết phải xuất phát từ những đặc điểm của chính họ. Thế hệ trẻ là lớp người trẻ tuổi, đang khát khao lý tưởng, có nhiều ước mơ, hoài bão cao đẹp, trong sáng. Đó là lớp người ham hiểu biết, ham khám phá, nhạy bén với cái mới, giàu tính sáng tạo. Đó là lớp người đang ở thời kỳ sung sức nên ham hành động, muốn thử sức, dám đón nhận thử thách, khó khăn. Bên cạnh những đặc tính tích cực, thanh niên cũng có hạn chế là

xốc nổi, dễ bị tác động và do thiếu kinh nghiệm nên dễ vấp ngã, dễ nản lòng. Từ những đặc điểm đó. Người đề ra các biện pháp giáo dục thế hệ trẻ:

Một là, thường xuyên nâng cao nhận thức về vai trò của công tác giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên. Theo Hồ Chí Minh: “Tư tưởng đúng thì hành động mới khỏi sai lạc và mới làm trọn nhiệm vụ cách mạng được”⁽⁶⁾. Chính vì vậy, việc nâng cao nhận thức của toàn xã hội, trong đó có các cán bộ, đảng viên và các tầng lớp nhân dân về vai trò, nội dung của công tác giáo dục chủ nghĩa yêu nước là hết sức cần thiết.

Một điều hết sức quan trọng có ảnh hưởng không nhỏ đến hiệu quả giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên, theo Hồ Chí Minh, đó là phải tạo ra một môi trường xã hội lành mạnh. Vì vậy, nâng cao nhận thức của toàn xã hội về vai trò của công tác giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên và tạo lập môi trường xã hội lành mạnh là một trong những giải pháp cơ bản mang lại hiệu quả trong việc giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên. Khi nhận thức xã hội được nâng lên, cũng là lúc chúng ta đã tạo ra được một môi trường xã hội thuận lợi và là động lực to lớn thúc đẩy công tác giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên đạt hiệu quả cao.

Hai là, kết hợp giữa gia đình, nhà trường, đoàn thể xã hội trong quá trình giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên. Theo Hồ Chí Minh, “trồng người” là sự nghiệp vẻ vang nhưng rất công phu, bền bỉ, khó khăn, phải có sự phối hợp của nhiều lực lượng mới đạt kết quả tốt. Trong đó, Người luôn đánh giá cao vai trò của nhà trường, gia đình và xã hội trong việc giáo dục thanh niên. Tại buổi lễ khai mạc Trường Đại học nhân dân Việt Nam, ngày 19.1.1955, Người nói: “Trường học, gia đình và đoàn thể thanh niên phải liên hệ chặt chẽ trong việc giáo dục thanh niên”⁽⁷⁾.

Theo Người, với vị trí chức năng riêng của mình, mỗi lực lượng, mỗi môi trường đều có vai trò, vị trí quan trọng riêng. Nếu xem nhẹ bất kỳ một yếu tố nào sẽ ảnh hưởng không nhỏ đến quá trình giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên. Chính vì vậy, để không ngừng nâng cao chất lượng giáo dục nói chung và giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên thì một trong những giải pháp cơ bản không thể thiếu đó là kết hợp giữa gia đình, nhà trường, đoàn thể và xã hội thành một quá trình thống nhất, liên tục và hoàn chỉnh.

Ba là, nội dung, phương pháp giáo dục phù hợp

với từng đối tượng thanh niên. Theo Hồ Chí Minh, chủ nghĩa yêu nước là nhân tố quan trọng mang lại thắng lợi cho cách mạng Việt Nam, không phải là cái gì xa vời mà rất cụ thể, sinh động. Trong cuộc sống, chủ nghĩa yêu nước được biểu hiện bằng hành động, việc làm hằng ngày ở gia đình, trong trường học, cơ quan, đơn vị... Đó là ý thức chấp hành luật pháp, là cần kiệm, liêm chính; là yêu thương con người, không vô cảm trước khó khăn của đồng chí, đồng bào, là tình yêu quê hương, kiên quyết chống tham nhũng, lãng phí, sẵn sàng hy sinh vì Tổ quốc.

Theo Hồ Chí Minh, công tác vận động thanh niên cần tạo việc làm, tạo môi trường học tập, sinh hoạt văn hóa, thể thao lành mạnh cho thanh niên. Xác định một cách rõ ràng, đúng đắn những nội dung giáo dục chủ nghĩa yêu nước trong từng thời điểm cụ thể. Làm sao để những nội dung giáo dục phù hợp với từng lứa tuổi, vùng miền, tổ chức các phong trào hoạt động phải hợp lý cả về thời gian, không gian, tránh tổ chức quá nhiều hoạt động ảnh hưởng đến thời gian lao động và học tập của thanh niên. Việc tổ chức các hoạt động này còn phải chú ý đến đặc điểm tâm lý của thanh niên, không nên quá nặng nề, khô cứng nhưng cũng không nên quá hời hợt... Sự đa dạng về hình thức, phong phú về nội dung, sâu sắc về ý nghĩa của phong trào, hoạt động được tổ chức phải được coi là mục tiêu hàng đầu.

Bốn là, chú trọng lấy gương “người tốt, việc tốt” để giáo dục thanh niên, giúp thanh niên tự giáo dục. Hiền bản tính con người là hướng thiện, muốn vươn tới cái tốt, cái đẹp, Chủ tịch Hồ Chí Minh rất coi trọng phương pháp nêu gương trong việc giáo dục thanh niên. Người cho rằng: “Lấy gương người tốt, việc tốt để hàng ngày giáo dục lẫn nhau là một trong những cách tốt nhất để xây dựng Đảng, xây dựng các tổ chức cách mạng, xây dựng con người mới, cuộc sống mới”⁽⁸⁾.

Để hiệu quả giáo dục được cao, chúng ta cần phải chú trọng việc nêu gương thông qua các điển hình tiên tiến để khích lệ tinh thần thi đua học tập, thường xuyên giáo dục truyền thống của Đảng, Đoàn và địa phương cho thanh niên. Thế hệ trẻ “giáo dục lẫn nhau” không chỉ bằng những tấm gương sáng chói của các vị anh hùng qua các thời đại mà còn phải chú ý đến gương “người tốt, việc tốt” ở quanh ta. Gương ấy luôn có mặt ở mọi nơi, mọi lúc rất gần gũi với cuộc sống đời thường mà ai ai cũng có thể học tập, noi theo, làm theo.

Hồ Chí Minh cho rằng: “Một tấm gương sống còn có giá trị hơn một trăm bài diễn văn tuyên truyền”⁽⁹⁾. Phát huy vai trò của thanh niên trong tự học tập, tự tu dưỡng chủ nghĩa yêu nước cũng là một biện pháp quan trọng giúp thanh niên nhanh chóng tiến bộ, trưởng thành. Đó còn là điều kiện quyết định kết quả rèn luyện của mỗi cá nhân. Hình thành cho thanh niên nhu cầu, động cơ phấn đấu, rèn luyện đúng đắn, làm cho mỗi người có ý thức làm chủ, ham học hỏi, cầu tiến bộ, vươn lên tự khẳng định mình. Vì vậy, cần tạo mọi điều kiện thuận lợi để thanh niên phấn đấu, rèn luyện; đồng thời cần thường xuyên theo dõi, kiểm tra, đánh giá kết quả, định hướng phấn đấu cho thanh niên.

3. Ý nghĩa của việc giáo dục chủ nghĩa yêu nước trong giai đoạn hiện nay theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Trong giai đoạn hiện nay, trước sự biến động phức tạp của tình hình thế giới và khu vực, sự tranh giành ảnh hưởng của các nước lớn tại khu vực các nước đang phát triển, mà Đông Nam Á là một điển hình, ngày càng phức tạp. Xung đột vũ trang, sắc tộc, tôn giáo, hoạt động khủng bố quốc tế vẫn diễn biến ngày càng phức tạp. Đặc biệt, sự chống phá của các thế lực thù địch đối với cách mạng nước ta thông qua chiến lược “diễn biến hoà bình” trên lĩnh vực tư tưởng là một vấn đề hết sức lưu ý. Trên thực tế, có không ít thanh niên bị mất phương hướng, dao động, hoài nghi, thậm chí bị tê liệt về chính trị trước những thủ đoạn thâm độc và xảo quyệt của chủ nghĩa đế quốc và các thế lực thù địch như vu cáo, nói xấu Đảng và Nhà nước ta... Có một bộ phận thanh niên, do không theo kịp những diễn biến nhanh và phức tạp của thời cuộc, mà trở nên lẩn lộn, mơ hồ về chính trị, thờ ơ, lãnh đạm với sự nghiệp cách mạng của dân tộc, thiếu tin tưởng vào thắng lợi của công cuộc đổi mới, thiếu quan tâm đến các vấn đề chính trị - xã hội và thậm chí dao động về mục tiêu, lý tưởng phấn đấu. Vì vậy, sự nghiệp giáo dục thế hệ trẻ, nhất là giáo dục lòng yêu nước, lòng tự hào dân tộc là vấn đề có ý nghĩa vô cùng to lớn nhưng cũng hết sức cấp bách đối với sự nghiệp cách mạng nước ta hiện nay.

Theo đó, một trong những nội dung cốt lõi của sự nghiệp giáo dục thanh niên Việt Nam hiện nay theo tư tưởng Hồ Chí Minh chính là sử dụng có hiệu quả tất cả các lực lượng, hình thức, phương pháp, phương tiện... nhằm bảo đảm cho thanh niên luôn là đội hậu

bị cách mạng, là lực lượng chính trị tin cậy, tuyệt đối trung thành với Đảng, với Tổ quốc và dân tộc. Song, chất lượng và hiệu quả giáo dục cho thanh niên đến đâu lại tùy thuộc vào nhiều yếu tố.

Trong bối cảnh sự nghiệp đổi mới đất nước đã giành được những thành tựu to lớn có ý nghĩa lịch sử, quá trình thực hiện đường lối của Đảng về phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, mở cửa hợp tác, giao lưu quốc tế đã làm cho nền kinh tế nước ta phát triển và đời sống xã hội có nhiều nét khởi sắc mới. Sự nghiệp giáo dục thế hệ trẻ ngày càng có cơ sở kinh tế - xã hội vững chắc để được tăng cường, mở rộng và thu hút được sự quan tâm của toàn xã hội. Trong đó, công tác giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên được đặt trên mảnh đất thuận lợi của sự phát triển mạnh mẽ nền kinh tế, sự ổn định vững chắc chế độ chính trị - xã hội, lòng tin của nhân dân vào Đảng và Nhà nước, vào con đường đi lên chủ nghĩa xã hội được khôi phục và ngày càng được củng cố. Tuy nhiên, sự tác động tiêu cực từ mặt trái của cơ chế kinh tế thị trường cũng có tác động không nhỏ đến an ninh chính trị, trật tự, an toàn xã hội, đạo đức, lối sống của các tầng lớp nhân dân và cán bộ, đảng viên. Những hiện tượng tiêu cực và tệ nạn xã hội, nhất là tình trạng tham nhũng, lãng phí, quan liêu trong một bộ phận cán bộ có chức quyền; sự suy thoái về chính trị, đạo đức, lối sống của một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên ảnh hưởng nghiêm trọng đến niềm tin của thế hệ trẻ. Thêm vào đó, những tàn tích của chế độ thực dân phong kiến, tập quán lạc hậu và tâm lý sản xuất nhỏ như thái độ gia trưởng, bệnh thành tích, ngại đấu tranh phê bình... cũng gây cản trở việc phát huy tính tích cực chính trị của thanh niên.

Thực trạng trên đang thực sự là những trở lực không thể coi thường đối với quá trình giáo dục chủ nghĩa yêu

nước cho thanh niên. Tất cả các vấn đề trên đây đặt ra cho những người thực sự quan tâm đến thế hệ trẻ Việt Nam - tiền đồ của đất nước, của dân tộc - một niềm trăn trở lớn: đổi mới giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên hiện nay như thế nào để đáp ứng yêu cầu mới của sự nghiệp cách mạng. Giáo dục chủ nghĩa yêu nước Việt Nam cho thanh niên, đòi hỏi chúng ta phải có hệ thống giải pháp mang tính đồng bộ và khoa học; việc nghiên cứu, tìm hiểu những tư tưởng Hồ Chí Minh về vấn đề giáo dục tinh thần yêu nước cho thanh niên là việc làm đặc biệt quan trọng trong bối cảnh hiện nay, bởi lẽ việc nghiên cứu này sẽ chấp cánh, tiếp thêm nguồn sức mạnh, trí sáng tạo cho hàng triệu thanh niên đang ngày đêm chiến đấu, lao động, cống hiến trên mọi lĩnh vực của đời sống.

Được thừa hưởng một di sản truyền thống yêu nước quý giá của dân tộc và những tấm gương sáng của cha anh, tuổi trẻ Việt Nam đã và đang tiếp tục cống hiến tài năng và sức lực của mình trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Để nâng cao hiệu quả giáo dục thanh niên trong tình hình mới, cần thực hiện đồng bộ, hệ thống và toàn diện các giải pháp giáo dục nói chung và giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho thanh niên theo tư tưởng Hồ Chí Minh nói riêng để đạt được kết quả tốt nhất nhằm tạo ra thế hệ thanh niên vừa "hồng", vừa "chuyên", đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của xã hội, phấn đấu vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh./

(1), (8) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 2011, T15, tr.612, 672.

(2), (7) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, *Sổ*, T9, tr.265, 266.

(3), (4), (9) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, *Sổ*, T1, tr.424, 424, 284.

(5) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, *Sổ*, T2, tr.142.

(6) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, *Sổ*, T6, tr.360.

Ho Chi Minh's idea about educating patriotism for young people and its meaning for revolutionary cause in our country presently

Abstract: *The education of the young generation, especially the patriotic education, the national pride is not only a greatly significant but also a very urgent matter for the revolutionary cause of our country today. At the time, President Ho Chi Minh always paid attention to the issue of educating patriotism for young people. In this article, the authors give the reader a deep understanding of Ho Chi Minh's thought about the need and the method of educating patriotism for young people. At the same time, it highlights the significance of educating patriotism in the present period.*